

Vznik a vývin slovenského jazyka

- vývin slovenského jazyka počítame od 5.storočia n.l.
- dlhé obdobie bola slovenčina jazykom ľudu a ľudovej slovesnosti
- **administratívnymi a liturgickými jazykmi** boli staroslovienčina, latinčina, čeština, slovakizovaná čeština, nemčina, a maďarčina !!!

Predpisovné obdobie

I. PRASLOVANČINA (do 8.stor.)

- **spoločný jazyk všetkých Slovanov**, mal **cca. 50 hlások** a niektoré z nich sa v súčasnej slovenčine nevyskytujú (tvrdý a mäkký jer, polomäkké spoluhlásky č, ž)

II. STARÁ SLOVENČINA (9.stor.)

- **základ súčasných slovenských nárečí**, formovala sa **na území Nitrianskeho kniežactva**

III. STAROSLOVIENČINA (9.stor.)

- **1.spisovný, kultúrny a liturgický jazyk Slovanov na území Veľkej Moravy** (jazyk vladárov a duchovenstva)
- **863** (Konštantín a Metod), **na základe macedónskeho nárečia** z okolia Solúna
- mala jery, dlhú samohlásku ě, zložitý systém minulých časov (imperfektum, perfektum, pluskvamperfektum)

IV. STARÁ SLOVENČINA (od 10.stor.)

- **v neskoršom období je ovplyvnená inými jazykmi** (napr. latinčina), po páde Veľkej Moravy **sa nestala úradným a liturgickým jazykom** v Uhorsku, **ALE stmelujúci element Slovákov !!!**

V. LATINČINA (11. - 18.stor.)

- **úradný a liturgický jazyk počas formovania Uhorského kráľovstva**
- **slovenčina** ako neoficiálny jazyk sa používala **na preklad latinských formúl** (aby človek rozumel, s čím súhlasí - sobáš, resp. iné náboženské rituály)

VI. ČEŠTINA (14. - 19.stor.)

- používala sa u nás ako **jazyk administratívy** (český jazyk bol prijateľnejší pre mešťanov ako napr. latinčina a nemčina)
- Slováci vkladali **do češtiny slovenské prvky** = slovakizovaná čeština
- **liturgický jazyk evanjelikov = biblická (kralická) čeština !!!**

VII. KULTÚRNA SLOVENČINA (16. - 17.stor.)

- **nadnárečová, ale ešte neuzákonená forma SJ**, bez celospoločenskej platnosti (napr. kultúrna západoslovenčina)

Spisovné obdobie

I. BERNOLÁKOVSKÉ OBDOBIE (koniec 18.stor. - začiatok 19.stor.)

1787 = kodifikovaná Bernoláková spisovná slovenčina na základe kultúrnej západoslovenčiny trnavského typu (zopár prvkov kultúrnej stredoslovečiny, napr. mäkké spoluhlásky)

kodifikačné príručky: *Jazykovedno-kritická rozprava o slovenských písmenách, Grammatica Slavica, Slowár Slowenský, Česko-Latínsko-Nemecko-Uherský*

- **spisovný jazyk katolíkov !!!** (evanjelici inklinovali skôr k češtine)

ZNAKY:

- **diakritický pravopis**

- **fonematický princíp pravopisu** (mäkké spoluhlásky museli byť označené mäkčeňom - *d'ed'ina*)

- **nerozlišovalo sa i/y**

- **používanie w** (*spíwat', swad'ba*)

- **podstatné mená sa písali s veľkým začiatočným písmenom** (*Panowňík, Wítáz, Národ*)

II. ŠTÚROVSKÉ OBDOBIE (polovica 19.stor.)

1843 = kodifikovaná Štúrova spisovná slovenčina na základe kultúrnej stredoslovenčiny (fara v Hlbokom)

kodifikačné príručky: *Nauka reči slovenskej, Nárečja slovenskuo alebo potreba písanja v tomto nárečí*

- **jazyk bol prijatý až po reforme v roku 1847** (evanjelikmi i katolíkmi)

ZNAKY:

- **diakritický pravopis**

- **dvojhlásky** (*ja, ju, uo*)

- **nerozlišovalo sa i/y, nepoužívalo sa ä, ĺ, ô**

- **fonematický princíp pravopisu**

kritika Štúrovej slovenčiny: **Hodža: Větín o slovenčine** (chcel, aby slovenčina mala také hlásky ako iné slovanské jazyky, napr. *ä, ĺ*)

1851 = reforma pod vedením M.M.Hodžu a M.Hattalu !!!, Krátka mluvnica slovenská (1852)

- **ustúpilo sa od fonematického princípu pravopisu, začína sa rozlišovať i/y, neoznačovala sa mäkkosť spoluhlásky pred e, i** (etymologický princíp pravopisu)

III: MATIČNÉ A MARTINSKÉ OBDOBIE (1863 - 1875 a koniec 19.stor.)

- spisovnú slovenčinu ovplyvňovala **reč ľudu z okolia Martina**, ktorá sa stala **základom pre kodifikáciu syntaxe !!!**

- **S. Czambel** vydal *Rukoväť spisovnej reči slovenskej* = príručka ustálila jazykovú normu, najmä v oblasti skloňovania (1902)

IV. MEDZIVOJNOVÉ OBDOBIE (1918 - 1945)

vznik ČSR = slovenčina sa stala štátnym, úradným a vyučovacím jazykom

- **politické hnutie čechoslovakizmu:** snaha Masaryka a Beneša o zjednotenie ČJ a SJ do československého jazyka

1931 = prvé Pravidlá slovenského pravopisu (V. Vážny, prinášali do slovenskej slovnej zásoby české slová: *láhev, límec, zed'*, navrhovali uvádzať slová v slovníku bez dvojhĺások: *vedet', videt'*)

reakcia na PSP – časopis *Slovenská reč*, vďaka nemu sa očistila slovenčina od českých prvkov (tzv. **purizmus**)

V. POVOJNOVÉ OBDOBIE (1945 – 1989)

- **pravopisná reforma v r. 1953** (zjednotili sa pravidlá o spodobovaní, odstránilo sa dvojaké písanie: *sjazd/zjazd*, odstránilo sa odlišovanie rodu v minulom čase: muži robili/ženy robily)

- **Morfológia slovenského jazyka, Pravidlá slovenskej výslovnosti** (obe knihy sa radia ku kodifikačným dielam), **Slovník slovenského jazyka** (zaoberal sa vtedajšou lexikológiou)

- **rozvoj Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra** (vznik 1943 pod názvom *Jazykovedný ústav*)

- **od roku 1968 sa slovenský jazyk stáva rovnocenným „partnerom“ českého jazyka !!!**

VI. SÚČASNÉ OBDOBIE (od roku 1989)

- výrazné zmeny nastali **v roku 1991**, keď vyšlo **ďalšie vydanie Pravidiel slovenského pravopisu:**

a/ písanie veľkých písmen: *Ulica osloboditeľov*

b/ náboženské názvy a mená: *Boh, Syn Boží, Biblia*

c/ zmena pravidla písania čiarky pred spojkami a, i, aj, ani, alebo, či: *Ideš alebo nejdeš?*

d/ zjednotenie písania slovotvorných prípon -ár/-áreň = skrakuje sa: *mliekareň*

Súčasná slovenčina

a/ zvuková rovina: najviac ustálená, zákon o rytmickej krátení funguje i pri prevzatých cudzích slovách: *pacientok*, nie *pacientiek*, toleruje sa výslovnosť spoluhlásky *l'* ako *l*

b/ morfológická rovina: tiež málo zmien, vznikajúce dvojtvary: *záujemcovia/záujemci*, prechod z jedného slovného druhu k inému: *balenie* (činnosť, ale i množstvo), pri skloňovaní PoM mužského rodu sa v G sg. preferuje prípona -a pred -u: *u Kraska, roka*

c/ syntaktická rovina: opäť sa využíva trpný rod (súvisí to s nárastom náučných a publicistických textov): *problém je definovaný/sa definuje*

d/ lexikologická rovina: najdynamickejšia rovina, preberáme veľa slov z AJ, slová z profesionálneho slangu prechádzajú do spisovnej lexiky

e/ štylistická rovina: prudký rozvoj odborného a publicistického štýlu, texty smerujú ku kondenzácii a ak intelektualizácii